

VILNIUS UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF LITHUANIAN LITERATURE AND FOLKLORE

Veronika
GIRININKAITĖ

Interaction of the languages
and the cultures in the idiolect
of a multilingual. Case study:
The Diary (1904–1910) of Vytautas
Civinskis (Witold Cywiński)

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Humanities,
Philology H 004

VILNIUS 2019

The dissertation was written at Vilnius University in 2014–2018

Academic Adviser – Prof. Dr. Ala Lichačiova (Vilnius University, Humanities, Philology – H 004)

Academic Consultant – Prof. Dr. Kristina Rutkovska (Vilnius University, Humanities, Philology – H 004)

Defence Panel:

Chairman – Prof. Dr. Arvydas Pacevičius (Vilnius University, Humanities, Communication and Information – S 008)

Members:

Assoc. Prof. Dr. Kinga Geben (Vilnius University, Humanities, Philology – H 004)

Assoc. Prof. Dr. Pavel Lavrinec (Vilnius University, Humanities, Philology – H 004)

Assoc. Prof. Dr. Aurelija Tamošiūnaitė (Johann Gutenberg University in Mainz, Germany, Philology – H 004)

Prof. Dr. Habil. Anna Tyrpa (The Institute of Polish Language at Polish Academy of Sciences, Philology – H 004)

The dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 15 p.m. on 16 October 2019 in V. Krėvė-Mickevičius Room (118) at the Faculty of Philology, Vilnius University. Address: Universiteto g. 5, LT-01131 Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was sent out on September 16, 2019. The text of this dissertation can be accessed at Vilnius University Library, as well as on the website of Vilnius University: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

Veronika
GIRININKAITĖ

Kalbų ir kultūrų sąveika
keliakalbio asmens idiolekte.
Atvejo analizė: Vytauto Civinskio
Dienoraštis (1904–1910)

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

Humanitariniai mokslai,
Filologija H 004

VILNIUS 2019

Disertacija rengta 2014–2018 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė – prof. dr. Ala Lichačiova (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Mokslinė konsultantė – prof. dr. Kristina Rutkovska (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Gynimo taryba:

Pirmininkas – prof. dr. Arvydas Pacevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008)

Nariai:

Doc. dr. Kinga Geben (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Doc. dr. Pavel Lavrinec (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Doc. dr. Aurelija Tamošiūnaitė (Johanno Gutenbergo universitetas, Maince, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Prof. habil. dr. Anna Tyrpa (Lenkų kalbos universitetas prie Lenkijos mokslų akademijos, humanitariniai mokslai, filologija – H 004)

Disertacija bus ginama Disertacijos gynimo tarybos viešo posėdžio metu 2019 m. spalio 16 d. 15.00 val. VU Filologijos fakulteto V. Krėvės-Mickevičiaus auditorijoje (118). Adresas: Universiteto g. 5, LT-01131 Vilnius, Lietuva.

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta adresatams 2019 rugsėjo 16 d. Su disertacijos pilnu tekstu galima susipažinti Vilniaus universiteto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekose ir Vilniaus universiteto tinklalapyje. www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

The object of the research includes the expression of the idiolect of a multilingual individual, the interaction of the languages he used and his reflections as a diarist. This study is based on a manuscript, namely, *The Diary* of Vytautas Civinskis (Witold Cywiński) (hereafter, DVC; somewhat more than 3500 pages) which is explored in the context of cultural realities of the 20th century. Adopting a broader understanding of the notion of idiolect, the study encompasses not only individual characteristics pertaining to pronunciation, lexis and phraseology but also to larger discourse units that can be observed in the diarist's writing. In this regard, the larger discourse units which were chosen for the analysis include precedent phenomena (hereafter, PP), prevalent quotations and speech patterns that reflect both the diarist's cultural background and his identification with different ethnic cultures or subcultures of certain social environments.

The aim of the research. Drawing on an egodocument, the study pursues the following aim: to provide a comprehensive analysis of the idiolect of a multilingual individual, to identify the language variants the multilingual was familiar with and develop their typology with respect to the socio-cultural circumstances of his writing and the expression as well as development of the diarist's self-perception (identity); to determine the regularities and motives of combining elements of different origins in his writing. The study also aims at discovering fragments which reflect the way an adult multilingual perceives and evaluates his/her multilingualism and belonging to several cultures.

To achieve the aim of the research, the following **objectives** have been set:

- a) to reveal cases of the interaction of the languages of DVC at different linguistic levels;
- b) to determine and discuss the multiple purposes of code-switching in the cases of conscious 'montage' of languages;
- c) to discover passages in the DVC which reflect the close relationship between language and identity;
- d) to identify PP, quotations and speech patterns that are characteristic of the diarist's idiolect and to attempt to describe their origin and functions in the DVC;

- e) to detect the manifestations of the concepts pertaining to different linguistic worldviews in an individual's language use.

The **statements to be defended** pertain to confirming some regularities observed in the discourse of a multilingual individual.

1. It is characteristic for a multilingual individual to reflect on the interaction(s) of different languages and on his/her linguistic practices.
2. The discourse of a multilingual contains PP representative of all languages he/she knows, alongside other elements of culture. They can be distributed functionally.
3. PP are used in two ways, namely, either as reflections of the inertia of thought or as tools of the novelty of thought.
4. A multilingual may intentionally combine elements of different languages and cultures for persuasive purposes.
5. The code-switching of a writer who writes *ad se ipsum* can be determined by other factors that those that affect one's discourse in direct social interaction with others.
6. Even the idiolect of a multilingual writer who writes *ad se ipsum* is to be treated as part of the process of conscious construction of (self-)image.

The source base of the study. An egodocument is the best material to draw on in the analysis of an individual's idiolect and of sociolects since in private writings which are not meant to be published the writer is in no way constrained and in such writings his/her linguistic habits are usually not 'camouflaged' by the learned language rules and norms. Multilingualism and the contacts of languages and cultures are examined in this dissertation drawing on a manuscript written at the beginning of the 20th century, namely, *The Diary* produced by student Vytautas Civinskis (Witold Cywiński) in 1904–1910. This egodocument can be more precisely described as an archive of the diarist's daily entries, memoirs, personal correspondence and the epoch's visual artefacts (postcards, photographs). DVC was written in notebooks which had 100–200 pages and were approximately 21×7 cm in size. They were handed over by the diarist's relative

Okuličius (family relationship undetermined) to the Museum of Literature established by Juozas Tumas Vaižgantas which is evidenced by the stamps of this museum that can be found on the notebooks' front pages. In the middle of the 20th century, after Vytautas Magnus University in Kaunas had been closed down, DVC was brought to Vilnius together with other manuscripts of the university's library. Currently parts of it are stored in the Manuscripts Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences and the Manuscripts Department of Vilnius University Library.

The pages of the diary stored at the Manuscripts Department of Vilnius University Library are numbered, the received correspondence is pasted or inserted between the pages of the diary in a chronological order and a brief contents section is provided at the end of each notebook. The contents sections list the names of the addressers of the received correspondence and of the majority of persons featured in the photographs pasted in the notebooks. It should be noted that the content of DVC could be of interest not only to linguists but also to historians, psychologists, and historians of culture, since it includes information about different historical events, their evaluation and details of the epoch's everyday life. Alongside diary entries and memoirs, the notebooks also contain received correspondence and texts of some letters sent out by the diarist. The diary was also supplemented with unwritten postcards (which had been purchased for the purposes of illustrating DVC) featuring landscapes, portraits and reproductions of works of art, tickets of events attended, booklets and photographs (after the diarist had mastered the technique of photography). DVC also contains numerous fragments with the diarist's observations about and reflections on different events and on his own feelings and emotional states. But even entries devoted to describing external events are presented in a subjective and sometimes particularly emotional evaluative stance. Thus, it is fair to treat this diary as belonging to the sub-genre of the intimate diary.

Some sections of the diary appeared to be less favourable for the analysis of the material. Namely, they include those pieces which have some fragments removed due to self-censorship conducted by

the diarist himself (some unwanted fragments and even pages had been carefully cut out using a razor) around 1908 as well as his practice of secret writing (some fragments of the diary were enciphered and meant to be decoded). Due to the self-censorship and other factors, the author's original pagination is no longer accurate. As a result, when citing DVC, this study indicates the page numbers provided in the repeated pagination carried out by the Manuscripts Department of Vilnius University Library in 2016.

Vytautas Civinskis (Witold Cywiński), a descendant of a noble Polish-speaking family that resided in Russia, was born in Moscow, he graduated from school in Tambov, then studied economics and agriculture in Leipzig and veterinary medicine in Berlin and later in Tartu. The diarist spent his summer vacations in his relatives' residences in Lithuania. He travelled extensively and maintained close relationships with a particularly wide circle of relatives and acquaintances. He decided to learn the Lithuanian language and actively engaged in numerous cultural events and activities. He wrote several articles in Lithuanian about student and cultural life which were published in periodicals.

DVC was created at the beginning of the 20th century, therefore it could not be examined properly without considering the socio-cultural circumstances of its writing. Therefore, where relevant, the analysis of the text incorporates references to other documents which reflect important characteristics of the epoch or circumstances of VC's life (his contemporaries' memoirs, historical studies, etc.). The dissertation also presents illustrations which contain photographs from DVC, facsimiles of his writing variants and a figure representing the emotions diagram developed by the diarist. The appendices supply relevant precedent texts of the epoch that are less well known today as well as tables compiled during the analysis of DVC. The tables present the chronology of the diary writing process, distribution of the languages and of the photographs or other types of iconography in the text.

Relevance of the topic. The relevance of the research is determined by several factors. First, idiolect research is still very scarce globally

despite the fact that numerous scholars admit that getting familiar with the linguistic peculiarities of an individual is significant and valuable for the fields of dialectology, variant linguistics and studies of language change. Second, there are practically no studies exploring a multilingual individual's idiolect from a sociolinguistic perspective. Third, the present study examines the phenomenon of multilingualism in the wider sociological context of identity and culture. The focus is not only on the textual (narrative) and meta-textual (the way the narrative is presented, structured, commented on and evaluated by the author) levels but also on the fragments of the diarist's reflections which point at his exceptional linguistic awareness. In addition, the fact that the material of this study is introduced into the scientific 'field of vision' is also of considerable significance.

Hopefully, the analysis carried out will provide a slightly different perspective on several disciplines. The main goals of the study are the following: to disclose the interactions of different ethnic languages (or their variants) in the discourse of a multilingual individual, to demonstrate the significance of culture-related precedent phenomena in an idiolect, to reveal the complexity of the construction of a person's (linguistic) identity, the multi-layered and multifaceted nature of Lithuania's linguistic and cultural background in the period under investigation and to detect a typical re-Lithuanisation of a young nobleman in Lithuania at the beginning of the 20th century. In this way the study relates both to studies of sociolinguistics and those of history and culture.

Novelty of the research. In the context of Lithuanian research, famous authors' or writers' idiolects have traditionally been analysed within the fields of literary studies and stylistics. Some studies have explored different individuals' discourses, idiolects and their rhetoric (Koženiauskienė 2013, Bielinis 1996). Some linguistic studies have discussed individual linguistic peculiarities of some authors of various historical sources (Rutkovska and Vasiliauskienė 2015; Karaciejus 2008; Subačius 2018; 1998; 1996; et al.). A number of other egodocuments have been published some of which were studied from the historical and linguistic perspectives (Orzeł, Pacevičius, Roszak

2013; Mastianica 2013; Griškaitė 2012; Tamošiūnaitė 2008, 2012a; Venckienė 2004, et al.). Recently, a doctoral dissertation presenting an analysis of Sigitas Geda's poetic idiolect from a semiotic perspective (Jevsejevas 2017) has been defended at Vilnius University. However, to the best of the knowledge of the author of this dissertation, there have been no studies of a multilingual individual's idiolect from a sociolinguistic perspective in Lithuania. In the present study, the investigation of an individual's language use is approached from a holistic point of view by revealing the entirety of its functioning in context and simultaneously discovering a novel way of describing an egodocument-based source.

Although research into bilingualism and language contacts is particularly significant in general linguistics, for quite an extensive period of time scientific progress in this field was impeded by a controversial attitude towards bilingualism mainly relating to the perception of a single native language as a core element of a person's identity. During the dominance of the ideology of 'one nation, one language' it seemed that there can only be one mother tongue, while bilingual persons tended to be treated as suspicious and marginal individuals. This study tries to dissociate from such attitudes, therefore the phenomenon of multilingualism is examined here not by highlighting the dissimilarity of different languages used and of other elements emerging at different language levels but rather by focusing on their interaction and harmony between them in an individual's consciousness and discourse.

This study has a historical extension. Unlike typical sociolinguistic studies which adopt the methodology of direct interaction with respondents, this work relies on a document which is almost a hundred years old. This fact has restricted certain research possibilities (for instance, information about pronunciation characteristics could only be accessed indirectly, based on the diagram, etc.). On the other hand, the analysis of the manuscript enabled a complex examination of both the verbal and the additional non-verbal (graphic) information (paragraphemics and the use of other means of expression). Since the case was explored by considering the sociolinguistic context of the

early 20th century, the present study or at least its parts can be ascribed to the field of a new discipline of *historical sociolinguistics*.

Past research on the topic. Preparatory work for the present analysis required the author of the dissertation to draw on a wide spectrum of scientific literature in the field of humanities from sociolinguistics and other branches of linguistics to research in psychology and history. Studies in the field of multilingualism are very popular in contemporary sociolinguistics: theoretical and general knowledge base is established in this field by world-renowned authors, including Polish and Lithuanian scholars (Weinreich, Haugen, Le Page ir Tabouret-Keller, Romaine, Grosjean, Gardner-Chloros, Muysken, Milroy, Nevalainen, Heller, Auer, Pavlenko, Gardner-Chloros, Skaffari ir Mäkilähde; Lithuanian researchers include Karaliūnas, Čekmonas, Čekmonienė, Geben, Vilkienė, Lichačiova, Birgiel). However, idiolectal research is notably scarcer. As a result, the present work relied on insights drawn from general and applied studies into idiolects (Oksaar, Хаумов, Evans, Coulthard, Gluszkowski). For a comprehensive account of the peculiarities of the diary genre, the study benefited from scholarship on the topic of egodocument research (Lejeune, Hocke, Dekker, Prior, Sairio, Eakin, Martineau, Elspass, Михеев, Griškaitė, Glinskis, Vanagaitė, Vedrickaitė, Pacevičius). During the examination of the diary, the study also utilised the genealogical accounts of the families of Okuličiai and Civinskiai which were available online (www.geni.com and www.anykstenai.lt). In order to conduct an accurate analysis of DVC, this work also drew on the historical studies of the Lithuanian, Polish, Russian languages and cultures (namely, it made use of the research on Lithuanian by Jonikas, Zinkevičius Palionis, Markevičienė, Kardelis, Pakerys, Piročkinas, Tamošiūnaitė, Venckienė; studies on Polish by Rutkowska, Karaś, Sawańiewska-Mochowa, Zielińska, Węgorowska, Kurzowa; studies on Russian by Анищенко, Григорьева, Литневская, Зализняк). In addition, the dissertation also relied on articles and books of historians and book historians (Tyla, Berenis, Žaltauskaitė, Savukynas, Sawicki, Davies, Рейтблат, Stonienė, Гинзбург, Masionienė, Kalėba). Linguistic and

textual regularities were examined based on the works of semioticians (Лотман, Semenena, Гаспаров) and linguists (Gumperz, Караулов, Николаева, Гудков, Красных, Сандомирская, Анисимова). In addition, this study also benefited from research that explores the link between language and psychology (Burkitt, Wierzbicka, Kövesces, Pavlenko), whereas multimodal expression was analysed on the basis of insights provided by Kress and van Leuwen.

Prior to this work, DVC was practically unexplored at all. Several articles by Vidmantas Jankauskas are mostly of a biographical character, whereas other works include research papers written by the author of this dissertation published during the period of her PhD studies. The articles are devoted to discuss different aspects of DVC (see the list of publications). Some insights from those articles have been incorporated into the final draft of the dissertation.

Research methodology. This work adopted a **case study method** which allowed to combine different theoretical frameworks in order to reach the main goal of the study, i.e. to discover and describe a multilingual individual's idiolect and the interaction between the origins of several ethnic languages and cultures in the idiolect. According to case study theoretician John Gerring, this method is applied to provide an in-depth analysis of a specific single unit (Gerring 2007, 49). The case study methodology can best be defined as an intensive study of a single unit or a limited number of units in order to elucidate features of a larger class of similar phenomena. An individual account does not allow for very broad generalisations but a case study is valuable since it has synecdoche-like features: based on a unique case or several such cases, well-grounded decisions and conclusions can be made about more general regularities and about the functioning and development of the phenomena of this type. A case study does not require a researcher to make generalisations and to incorporate the examined phenomenon into a wider context of phenomena; however, when necessary, the latter can be achieved by conducting subsequent studies of the phenomenon in question. A work employing the case study method is typically of an inductive character since the methodology is

determined by the object of the study rather than by the researcher's prior-made hypotheses or points of view. In the case of the present analysis, the material was also the key factor that determined the chosen research methodologies. In the examination of the manuscript text, it was decided to exclude practically any quantitative analysis. Approaching the topic quantitatively could be viable in the analysis of a transcribed and digitalised text or having prior compiled a corpus of DVC. As a result, in this study the quantitative approach was adopted only sporadically, for instance, in accounting for and presenting the distribution of the languages in the manuscript.

As far as the analysis of language boundaries and language contacts is concerned, it was observed that a combination of several methodologies provides for a better understanding of the nature of language interaction. As a result, aiming at an optimally extensive analysis of the text, this study also combines different research methodologies. It was expected that the methods applied would complement each other and allow for a comprehensive account of the reflection of a multilingual individual's consciousness in his/her written discourse. The study incorporated a combination of qualitative analysis, discourse analysis and multimodal discourse analysis.

This study relies on the definition of culture provided by Peter Burke, according to whom culture is 'a system of shared meanings, attitudes and values, and the symbolic forms (performances, artefacts) in which they are expressed or embodied' (Burke 2009, *xiii*). The study also relied on the concept of culture provided by Yuri Lotman and expanded by Alexei Semenenko (Семененко 2013, 220), in which culture is considered to be non-hereditary memory primarily expressed by texts and by reduced signs (verbal, iconic and symbolic) that function alongside texts. These signs help to combine the majority of texts that are significant to the culture into one system. The layers of culture uncovered in the DVC text were examined resting on the concept of precedent phenomena (PP). Established in 1987 by Yuri Karaulov, the theory was refined in the research of his followers. The theory of precedent phenomena allows to distinguish and classify these discourse elements of concentrated semantics. Other linguistic

elements recurrent in DVC (such as quotations, speech patterns and clichés) are also brought into focus in the dissertation.

The meanings are realised in discourse primarily via linguistic but also via other codes. The graphic and visual elements in text presentation are particularly significant in a sociolinguistic account of a written source (Sebba 2012b, 107). The understanding of the latter has enabled the author of the dissertation to expand the analysis of multilingualism to other systems of meaning construction such as music and visual arts.

Structure of the dissertation. The study consists of three thematic sections, namely, the review and description of the linguistic expression of DVC; the analysis and description of the cultural level of the text; the review and description of the relationship between text and identity and the multilingual individual's reflections. Respective sections and subsections are devoted in the analysis to discuss each of the above aspects.

Carrying out the analysis posed several challenges concerned with the large number of the languages and language variants used by the diarist, the chronological development (the writer's language repertoire changed remarkably during the six years of writing the diary) and physical volume of DVC (the diary is a large-scale manuscript almost unexplored scientifically prior to this study). The above issues were resolved by dividing the description of the analysis into separate sections which were devoted to the discussion of the linguistic and cultural levels of the text and the diarist's reflections. The chapters of the dissertation were divided into sub-chapters each of which examines a specific topic (different language variants used by the diarist, types of their interaction, elements of different ethnic cultures in the discourse of DVC (PP), ways of combining them, etc.). Separate sections were also devoted to the examination of the cases of the use of non-verbal means of expression and the diarist's reflections on his biography, identity and multilingual practices.

Since the study encompasses numerous topics, the beginning of each chapter provides the necessary theoretical introduction and

proceeds with the analysis of relevant textual examples. An attempt is made to group the examples in each section from more simple to more complex ones and from those that are easier to classify to those whose origin is the least transparent. For the sake of structural clarity, each chapter is closed by providing concise chapter-specific conclusions.

Chapter One reviews relevant studies by researchers from all over the world and Lithuania on the topics of idiolect, multilingualism, historical sociolinguistics simultaneously emphasising the conception and aims of the present study.

The dissertation proceeds with the description of the structure and content of the diary and the reconstruction of the diarist's sociolinguistic profile based on DVC and other sources. Biographical information is necessary in order to understand the circumstances of the development of the individual's linguistic characteristics. The diarist grew up surrounded by a large group of family members and relatives and thus he was exposed to numerous valuable examples of the way those people were active and courageous participants in constructing their lives. He had numerous relatives who were active in the spheres of politics, economy, human rights, education, science and arts. The fact that the diarist's family adhered to the culture of books and reading definitely had a significant impact on the development of his own language, idiolect and idiostyle, on his psychological and intellectual maturity and on the development of his artistic taste. The present study reviews extensive material on the diarist's reading experiences (based on evidence present in DVC and a list of his reading materials of several years) and his artistic interests. VC's abundant reading urged his creative aspirations. However, his poems and several publications in the press did not match the quality of what he considered to be his most important piece of writing, i.e. the diary. Numerous quotations prove that the diary's further destiny and its prospective reader were of great concern to VC.

Chapter Two. In order to provide an account of the cases of multilingualism, it is necessary to first describe its constituent parts

(such recommendations are made by Birgiel 2002, 26). Therefore, different subsections of the study are devoted to the evaluation of the competences of each of the languages (Polish, Russian, Lithuanian, etc.) and their variants the diarist was familiar with and to sketch the presumed chronology of their acquisition. Alongside ethnic languages used by the diarist, it is possible to distinguish sociolects that he was familiar with, i.e. a variant used by noble Poles of Lithuanian descent and a variant of the Anykštėnai subdialect of Eastern Aukštaitija.

The evaluation of the use of Polish in DVC shows that the Polish language in the diary features elements of the spoken register (rather than regionalisms), the language contains different cases of language alternation and nonce (individual) borrowings. Inconsistent orthography shows that the diarist acquired this language in other than formal settings.

The Russian language is used in DVC to a relatively low extent. Presumably, it was determined by the fact that when he was in Russia, the diarist had more opportunities to interact in this language and thus he did not need to turn to the diary to write in Russian as frequently. The fragments of the diary written in Russian mostly occur in the letters. Other cases of the usage of Russian are encountered in the form of lexemes incorporated into a piece of text written in another language, quotations, personal names (surnames of politicians, writers), terms, specialised lexis the equivalents of which the writer was unfamiliar with, could not recall instantly or did not see the point in repeating in another language, proverbs, etc. The diarist's written Russian was accurate since he had graduated from a school (focused on exact sciences) in Russia with excellent grades. DVC contains variations of the writing system of Russian, i.e. he used traditional orthography when writing official documents but he tended to switch to a more modern, simplified orthography when writing letters to his classmate of the same age. He was able to combine both writing systems in a text addressed to himself and in his letters addressed to his grandmother.

Although the process of standardisation of Lithuanian started well before the writing of DVC, the norms of Lithuanian orthography were still in the process of development. Different newspapers had their

own writing conventions whereas individual orthography also tended to be inconsistent. Civinskis needed the Lithuanian language because he considered himself to be a Lithuanian and he planned his future work and life in Lithuania. He also wanted to be able to fully engage in social interaction with people of Lithuanian descent. He might have also been affected by the example of his relatives. The Lithuanian language first emerged in DVC in the form of individual lexemes and this process could be considered to be a type of the ‘relexification’ of the idiolect. It has been observed that the relexification of a language is determined not by communication needs but rather by the change in one’s identity (Wexler 2006, 747). Early texts by VC in Lithuanian contain numerous dialectal elements: vocalism peculiarities, cases of prosthesis and epenthesis, use of reduced unstressed vowels, contracted forms of words, specific case agreement, frequent use of the illative case and the use of dual number. Developing his Lithuanian and interacting with acquaintances from a variety of Lithuanian regions, VC gradually switched to the language variant which was closer to standard Lithuanian. In his texts from 1909–1910, the proportion of the use Lithuanian is higher. At the same time these later volumes of DVC are characterised by poorer writing discipline as they contain fewer notes on the dates of writing and less attention is paid in them to the maintenance of the comprehensibility of the narrative.

Live communication with his Lithuanian contemporaries enriched VC’s repertoire of Lithuanian proverbs and aphorisms. A major change in the diarist’s orthography of Lithuanian occurred after he had studied in Dorpat (currently Tartu) for some time. The environment in Tartu was favourable to the studies of languages including Lithuanian (Lithuanian studies were taught at the university). Without going into too many details, VC wrote that he had attended Lithuanian language classes in Tartu. Since VC did not study at university (he was a student at the Veterinary Institute), he engaged in other activities that helped him develop his linguistic skills of Lithuanian. After enrolling into the Society of Lithuanian Students in Dorpat, VC became its Secretary and in this way he improved his Lithuanian writing skills. He also had to practice his pronunciation when preparing for recitals of Lithuanian

poetry in student events. VC engaged in passive (listening and reading) and active (studying from grammar books and individual consultations with friends) language learning, his writing skills were improving and getting close to the norms of standard Lithuanian.

The major part of the diary is written in the Polish language, the second most frequently used language is Lithuanian and then follows Russian. Apart from these languages, DVC contains fragments written in German and French as well as elements of Latin, Latvian and Yiddish. The elements of the above-listed languages could be combined not only on a single page but also in a single sentence and sometimes even in a single word.

Some graphic peculiarities related to code-switching were also observed in DVC. It was found that graphic elements could migrate from one language to another, for instance, the bars placed above some Russian handwritten letters could be transferred to Lithuanian; the Cyrillic alphabet could be used to write Polish lexemes (and vice versa) and the change in graphical elements was not always synchronised with the change in the discourse language. Nouns in German were spelled in DVC with initial lowercase letters which does not conform to the language norms and VC also used additional graphic elements in his German texts (Ū). It was observed that code-switching, insertion of borrowings from other languages in the earlier years of writing DVC were marked (by quotation marks, apostrophes and other graphic elements) more meticulously, whereas in subsequent writings the orthography of borrowings became more liberal.

After reviewing the linguistic competences of each language used by VC, the study proceeds with the discussion of the types and cases of combining different languages. To avoid repetition, they were grouped into categories on the basis of formal code-switching criteria (rather than language combinations) by distinguishing insertions, real code-switching, congruent lexicalisation, etc. (Muysken, Romaine). An attempt was made to identify DVC-characteristic cases of code-switching. The examples identified demonstrate the diarist's outstanding sensitivity to spoken language and his ingenuity in creating instances of language play (of both a single language and of

different languages). In accounting for those cases of code-switching which seemed to be intentional, the study attempted to examine the possible reasons of using lexis of several languages when referring to emotions. In addition, having observed that it is characteristic for VC to use strategies of referring to money in several languages, a decision was made to devote a separate section labelled *money* to discuss the matter.

Alongside manifestations of language interference typical to multilinguals' use of language, VC's texts also contained cases of conscious code-switching for aesthetic and stylistic purposes. As far as terminology is concerned, when writing the sections on bilingualism and code-switching, it was necessary to translate certain terms used in scientific works in English which, seemingly, do not have institutionalised equivalents in Lithuanian linguistics. The working Lithuanian terms for the English equivalents are the following: '*darnioji raiška*' for *congruent lexicalisation* and '*okazionalūs skoliniai*' for *nonce borrowings*. The analysis of the written multilingual text created the need to coin the term '*kalbų montažas*' ('*montage*' of languages) which is used to refer to conscious juxtaposition of the elements of different origin with the intention of play(fullness), expression, specification, etc. Notably, the 'montage' of languages may not conform with the formal criteria typical in conversational code-switching or it may not serve the function of code-switching. Based on the examples identified, it was determined that possible reasons for code-switching in DVC may be the following: emphasis, specification, irony, language play, euphemistic and associative functions.

Based on Burke's and Lotman's definitions of culture as a sum of texts relevant to a given social environment, **Chapter Three** analyses references to texts significant to the diarist that occur in DVC. Under oppressive political conditions, the high culture was accessible to Polish and Lithuanian nobility primarily via reading materials. As a result, references to and evaluations of literary works and writers, quotations and allusions are particularly frequent in DVC. After first introducing the concept of precedent phenomena (PP), the study

lists those PP which the diarist seems to prefer. The analysis reveals the ways in which PP of different origins may be combined in a multilingual individual's discourse. This approach is novel since it is usual in linguistic studies to examine PP in the framework of a single ethnic culture.

PP and quotations could be used in DVC to describe himself and the environment. Alongside universal and ethnic PP, the diarist used personal PP and those that were relevant to smaller social groups (school pupils, students, local groups). Apparently, the relevance of distinguishing personal (auto-) precedent phenomena is justified when studying a written text (although, for instance, Viktoria Krasnych voices doubts regarding the existence of this phenomenon). It should also be noted that VC has a tendency to quote PP extensively as well as to creatively remake them. The study showed that combining PP of different origins allowed the writer to create unexpected effects of meaning expression.

The similarity of DVC to the spoken register is evidenced by the abundance of shortenings of lexemes, linguistic clichés, specific syntax characteristic of the colloquial style, expressivity, and aesthetic repetitions.

Chapter Four, which complements the linguistic analysis, concentrates on the graphic expression, paragraphemic features (underlining, script-switching, innovative punctuation, etc.) typical to DVC. Idiolect researchers emphasise that this phenomenon should be examined holistically by not only analysing the language but also paralinguistic factors of the way(s) information is conveyed. Therefore, a decision was made to include into the analysis the paragraphemic features of DVC as well as significant visual and sonic texts from the diarist's environment which were mentioned in the diary.

The study also focused on another manifestation of VC's creativity, i.e. on the creation of secret writing. The application of secret writing (and radical self-censorship practice) seems to verify that the whole remaining part of *The Diary* is no longer a rough draft but rather a complete piece prepared for publicity and for the reader's perception.

Another significant phenomenon discovered in the text concerns the use of punctuation. It was observed that alongside conventional punctuation, VC tried to also use punctuation marks that he had created himself in order to indicate the distance in time that different fragments were written in (shorter or longer pauses between writing periods). It is interesting to compare this innovation to the features of contemporary electronic communication (symbols in chat screens which clearly structure the order of chat utterances).

The study also discusses the iconography, postcards and photography of DVC. The photographs feature not only the diarist's relatives and their environment but they also capture and highlight visual representations of PP that were significant to him. In addition, the analysis provides those quotations from DVC that exhibit the diarist's aim to use additional (non-verbal) ways of meaning creation which would allow him to strengthen the persuasive power of the text and to develop the repertoire of the means of expression of his idiolect. More precisely, he attempted at creating the means to 'cipher' the rhythm of popular melodies of the time.

Chapter Five provides an overview of social and psychological aspects of VC's multilingual discourse practices. While exploring DVC, it was decided that diarist's reflections are no less significant than factual interactions of the elements of different languages in the discourse that are observable to the researcher (examined in Chapter Two). Therefore, the diarist's reflections were taken into consideration and discussed in Chapter Five. For this purpose, the study selected to analyse some cases of the diarist's reflections on his linguistic practices and auto-correction, the multilingual's reflective account of the difficulties he faced in communication and a specific perception of his own identity. Notably, VC had remarkable linguistic awareness skills. When he listened to the language used in his surroundings, VC was not only attentive to the content of the communication but also to the form or the code of the message. For example, he commented on and evaluated the phrases he had heard, he made note of the mistakes

he or others had made, he wrote down linguistic facts he had discovered and he also commented on the quality of translated texts he had read.

Without aiming at exhaustiveness, this study also attempted at exploring linguistic concepts observed in the discourse of DVC. Having discussed the manifestation of some concepts in DVC, the study provides a more extensive analysis of some concepts relevant to the Russian culture, namely *fatalism* and пошлость (derog., ‘banality’, ‘triviality’) (Зализняк, Левонтина, Шмелев 2005), a related, possibly individual concept поддѣлка (‘artificiality’), and a Lithuanian culture concept *meaningfulness*. These several concepts were selected for an in-depth analysis since they were the most prevalent in the text of DVC.

Based on the conceptualisation of identity construction and on the understanding of identity proposed by sociologist Erving Goffman, the multilingual idiolect which emerges in DVC is described as part of the expression of one’s identity which is actively constructed through the discursive practice of writing. The multilingualism and the stages of moving from one dominant language to another evident throughout the pages of DVC may be seen as one of the many similar cases of an individual’s choice of language and identity in the territory of Lithuania at the beginning of the 20th century. Resting on Le Page and Tabouret-Keller’s proposal to divide speech communities to ‘diffuse’ and ‘focused’ (according to the strictness of the norms of linguistic behaviour), it is possible to state that VC’s family belongs to the category of the ‘focused’ community (the borrowings are clearly marked in text, the texts are written almost exclusively in Polish) whereas the circle of multilingual students that he joined later could be considered a ‘diffuse’ linguistic community. The transition period from one social environment to another changed VC’s attitudes towards language demarcation and purity thereby contributing to respective changes in his idiolect. DVC exemplifies the linguistic behaviour of an individual at a turning point and on the language border and it also fascinates the reader with the creativity of the persona that manifests throughout the pages of the diary. A *post factum* view suggests that

VC's choices seem well thought out and logical. However, numerous quotations in DVC prove that in fact the diary writing journey was far from easy and obvious. A testimony of a unique life, DVC is also an example of an individual's (often painful) choice of identity.

Chapter Six provides a summary of the observations from the entire study, establishes the connections between them and describes the impact of the examined phenomena on the development of the diarist's idiolect. The study draws conclusions based on the validity of the statements to be defended (they were all confirmed during the research), lays down guidelines for possible prospective research of DVC and demonstrates the significance of the present study for the research of multilingualism in Lithuania. The dissertation is supplemented with appendices which contain fragments of DVC in different languages and texts mentioned in DVC which are less well known today.

Conclusions. This study first describes the constituent parts (ethnic languages) of the selected case of multilingualism. It then proceeds with the review of the manifestations of language interference (not consciously realised by the diarist) and cases of (conscious) language play identified in the discourse under examination. The description of linguistic phenomena is complemented with an attempt to examine the interaction of the elements of culture(s), i.e. PP.

As regards the combination of the languages in the discourse of the multilingual individual, the following categories are singled out: errors, mistakes (manifestations of language interference) and deliberate code-switching (cases of the 'montage' of languages). As far as the switching of graphic elements is concerned, sometimes it is difficult to determine which of the above cases it represents. Sometimes the lack of synchrony between the switch in the alphabet with the switch in the code resembles a mechanical 'delay' (possibly, the writer's hand automatically continues to write in the earlier alphabet and thus 'lags behind' the switch of thought). Sometimes such a way of writing is similar to the manifestation of irony (distancing oneself

from an utterance through its ‘estranged’ form) (остранение, based on Shklovsky).

The text of DVC reflects an extraordinary attention of VC to both musical and non-musical sounds. In many cases, the diarist specifically makes note of sound-related impressions. Presumably, such an aural perception of the world is related to the diarist’s exceptional attention to the languages that sounded in his surrounding environments, since VC displayed a general tendency to quote extensively and when he was citing, he would most often opt for not changing the sound of the language. Although the diarist was an avid reader, it may be assumed that he was not good at remembering the graphic representation of words and he therefore frequently wrote from his ‘aural memory’. As a result, his orthography (especially in Polish) has many features of phonetic writing. To write certain sounds, the diarist could use different graphemes or digraphs interchangeably by spelling the same word differently even in the boundaries of a single page.

The idiolect of a multilingual individual is a reflection of his/her linguistic and socio-cultural competences, whereas texts written by a multilingual person over an extensive period of time and texts addressed *ad se ipsum* encode the different stages and levels of the development of those competences. The linguistic (self-)reflection observed in the diary examined in this dissertation (but, presumably, also present in other egodocuments of a similar nature) provides the basis for a better understanding of the phenomenon of written multilingualism, i.e. it demonstrates a mature multilingual’s aspiration and (the lack of) the ability in his/her writing to formulate, paraphrase, convey, evaluate, and reconsider as accurately as possible the information pertaining to the audible and visible life he/she is exposed to. As was shown in the present study, these verbal means of expression of different languages may be extended by using non-verbal (graphic and other) elements.

The discourse of the diary was interpreted as a manifestation of one’s identity and as the process of constructing one’s personality / social role (based on Erving Goffman’s theory) or as *self-fashioning* (based on Stephen Greenblatt). The elements of culture were explored relying on the theory of precedent phenomena proposed by a group of

linguists based in Moscow (J. Karaulov, D. Gudkov, V. Krasnych). The dissertation observed the recommendation for studies that examine multilingualism or situations of language contact and language boundaries to combine several research methods rather than limiting the study to a single theoretical framework. As a result, different sections of the study are devoted to the analysis of the different aspects of the research problem. Thus, the sum of the different observations made in this study provided an opportunity for the researcher to acquire a better understanding of the development and composition of the idiolect of a multilingual individual.

SANTRAUKA

Tyrimo objektas apima daugiakalbio asmens idiolekto raišką, jo vartotų kalbų sąveikas ir dienoraštininko refleksijas. Tyrimas vykdytas remiantis rankraščiu, Vytauto Civinskio *Dienoraščiu* (toliau VCD; šiek tiek daugiau, nei 3500 p.) XX a. pr. kultūrinių realiųjų kontekste. Suvokiant idiolektą plačiau, prie rašyboje atspindėtų individualios tarties, leksikos ir frazeologijos šliejasi ir stambesni diskurso vienetai. Pasirinkta nagrinėti diskurse esančius precedentinius reiškinius (toliau PR), dažnesnes citatas, kalbėsenos šablonus, žyminčius tiek asmens kultūros žinias, tiek jo tapatinimąsi su įvairiomis etninėmis kultūromis ar tam tikrų sociumų subkultūromis.

Tyrimo tikslas. Siekta remiantis egodokumentu nuosekliai išnagrinėti daugiakalbio asmens idiolektą, identifikuoti asmeniui žinomus kalbų variantus ir nustatyti jų tipologiją atsižvelgiant į sociokultūrinės rašymo sąlygas ir dienoraštininko savivokos (tapatumo) raišką ir raidą, aiškintis įvairių kilmių elementų derinimo dėsningumus ir motyvus. Be to, siekta aptikti fragmentų, kurie liudytų, kaip suaugęs keliakalbis suvokia ir vertina savo keliakalbystę ir priklausymą kelioms kultūroms.

Tikslui pasiekti išsikelti **uždaviniai**:

- a) atskleisti VCD kalbų sąveikos atvejus įvairiuose kalbos lygmenyse,
- b) aiškintis kodų kaitos tikslingumą sąmoningų kalbų montažų atvejais,
- c) rasti kalbos ir tapatybės ryšio refleksijos epizodų VCD tekste,
- d) rasti šiam idiolektui svarbius PR, citatas, kalbėsenos šablonus, mėginti apibūdinti jų kilmę ir funkcijas VCD,
- e) apčiuopti atskirų kalbų pasaulėvaizdžių konceptų apraiškas individo kalboje.

Ginamieji teiginiai susiję su kai kurių keliakalbio asmens diskurso dėsningumų patvirtinimu.

1. Keliakalbiui būdinga kalbų sąveikų ir kalbinio gyvenimo refleksija;

2. Keliakalbio asmens diskurse galima aptikti visų jo kalbų PR ir kitus kultūrų elementus; jie gali būti funkcionaliai pasiskirstę;
3. PR vartojami dvejopai: atliepiant mąstymo inerciją ar kaip mąstymo inovatyvumo įrankiai;
4. Keliakalbis gali tikslingai „montuoti“ skirtingų kalbų ir kultūrų elementus įtaigumo dėlei;
5. Rašančiojo *ad se ipsum* kodų kaitą gali lemti kitokie veiksniai, nei jam tiesiogiai bendraujant su aplinkiniais;
6. Net ir rašančio *ad se ipsum* keliakalbio idiolektas traktuotinas kaip sąmoningai kuriamo įvaizdžio dalis.

Tyrimo šaltinis. Egodokumentas yra geriausia medžiaga tiriant žmogaus idiolektą ir sociolektus, kadangi privačiojoje, neskirtoje viešinti raštijoje asmuo jaučiasi nesuvaržytas ir jo kalbos įpročius dažniausiai nemaskuoja išmoktos kalbos taisyklės ir normos. Disertacijoje keliakalbystė, kalbų ir kultūrų kontaktai nagrinėjami pasirėmus XX a. pr. rankraščiu, studento Vytauto Civinskio (Witold Cywiński) *Dienoraščiu*, rašytu 1904–1910. Šis egodokumentas tiksliau apibūdinamas, kaip kasdienių įrašų, atsiminimų, korespondencijos ir epochos vizualiųjų artefaktų (atvirlaiškių, nuotraukų) archyvas. VCD buvo rašomas apie 100–200 lap. storumo, maždaug 21×17 cm formato sąsiuvinis, kuriuos nenustatytas dienoraštininko giminaitis Okuličius perdavė į Juozo Tumo Vaižganto įsteigtą Literatūros muziejų: priešlapiuose matyti šio muziejaus žymos. XX a. viduryje uždarius Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, kartu su kitais jo bibliotekos rankraščiais VCD atvežtas į Vilnių. Šiuo metu jo dalys saugomos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (LMAVB RS) ir Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (VUB RS).

VUB RS saugomo dienoraščio lapai sunumeruoti, gauti laišakai įklijuoti ar įdėti tarp puslapių chronologine tvarka, kiekvieno sąsiuvinio pabaigoje yra trumpi turiniai su gautų laiškų adresantų bei daugumos įklijuotose nuotraukose įamžintų asmenų vardais. Savo turiniu VCD galėtų sudominti ne tik kalbininkus, bet ir istorikus, psichologus, kultūros istorikus: minimi istoriniai įvykiai, jų vertinimai, kasdienybės detalės. Greta dienoraštinių įrašų ir prisiminimų buvo įklijuojama

gauta korespondencija, įrašomi kai kurių išsiunčiamų laiškų tekstai. Raštą papildė ir neužrašyti (pirktų VCD iliustravimui) atvirlaiškiai su kraštovaizdžiais, portretais, meno kūrinių reprodukcijomis, lankyto renginių bilietai, programėlės, o dienoraštininkui įvaldžius fotografijos techniką – ir nuotraukos. VCD yra daug ir aplinkos įvykių, ir savo jausenų stebėjimo. Tačiau net ir išorės įvykių aprašymas perleidžiamas per subjektyvų, kartais itin emocionalią vertinimą, tad teisinga būtų šį dienoraštį priskirti intymiojo dienoraščio tipui.

Šaltinio tyrimui mažiau palankūs yra apie 1908 dienoraštininko vykdytas savicenzūravimas (nepageidautinus fragmentus ir net puslapius atsargiai išpjovė skustuvu) bei slapto rašto praktika (kai kuriuos dienoraščio fragmentus šifravo). Dėl cenzūravimo ir kitų veiksnių autoriaus paginacija nebėra tiksli. Todėl šiame tyrime cituojant VCD nurodomi 2016 m. VUB RS atliktos pakartotinos paginacijos lapų numeriai.

Iš Rusijoje gyvenusios lenkakalbės kilmingos šeimos kilęs Vytautas Civinskis gimė Maskvoje, Tambove baigė mokyklą, Leipcige studijavo ekonomiką, agronomiją, o Berlyne, vėliau Tartu – veterinariją. Atostogas leisdavo giminių valdose Lietuvoje. Daug keliavo, bendravo su itin plačiu giminių ir pažįstamų ratu. Nusprendė mokytis lietuvių kalbos, aktyviai dalyvavo kultūrinėje veikloje. Laikraščiuose publikuota keletas jo jau lietuviškai parašytų straipsnių apie studentų ir kultūrinį gyvenimą.

VCD kurtas XX a. pr., todėl negalėjo būti deramai tiriamas, neatšizvelgiant į sociokultūrinės jo rašymo sąlygas. Nagrinėjant tekstą ten kur tai būtina, remtasi ir kitais epochos ypatybes ir VC gyvenimo aplinkybes atspindinčiais dokumentais (amžininkų prisiminimais, istorinėmis studijomis ir kt.). Disertacija iliustruota VCD nuotraukomis, rašysenos variantų faksimilėmis, dienoraštininko sudaryt emocijų grafiko vaizdu. Prieduose pateikti aktualūs epochos ir mažiau žinomi šiandien precedentiniai tekstai, lentelės, sudarytos tiriant VCD. Lentelėse nurodytos dienoraščio rašymo chronologia, kalbų pasiskirstymas, nuotraukų ir kitokios ikonografijos pasiskirstymas tekste.

Temos aktualumas. Tyrimo aktualumą lemia keli faktoriai. Pirma, pasaulyje idiolekto tyrimai nėra paplitę, nors pripažįstama, kad

asmens kalbos ypatybių pažinimas svarbus dialektologijai, variantinei lingvistikai, kalbos pokyčių tyrimams. Antra, Lietuvoje sociolingvistiniu aspektu keliakalbio idiolektas beveik netirtas. Trečia, šiame tyrime į keliakalbystės reiškinių žvelgta platesniame sociologiniame, tapatybės, kultūros kontekste. Dėmesys kreiptas ne tik į teksto (pasakojimo) ir metateksto (kaip pasakojimas autoriaus pateiktas, struktūruotas, komentuotas, vertintas) lygmenis, bet ir į dienoraštininko refleksijos fragmentus, įrodančius ypatingą šio asmens kalbinį sąmoningumą. Be to, svarbus yra ir pačios tyrimo medžiagos įvedimas į mokslo regos lauką.

Viliamasi, kad atliktas tyrimas leis kiek kitaip pažvelgti į keletą sričių. Pagrindiniai tyrimo siekiai – parodyti įvairių etninių kalbų (ar jų variantų) sąveikas keliakalbio asmens diskurse, kultūros precedentinių reiškinių svarbą idiolekte, asmens (kalbinės) tapatybės konstrukcijos sudėtingumą bei aptariamo laikmečio Lietuvos kalbinio ir kultūrinio fono daugiasluoksniškumą, įvairialypumą, o taip pat pasekti tipinį XX a. pr. jauno Lietuvos bajoro atletuvėjimą. Tokiu būdu tyrimas siejasi tiek su sociolingvistikos, tiek su istorijos ir kultūrologijos studijomis.

Tyrimo naujumas. Lietuvoje tradiciškai įžymių autorių ar rašytojų idiolektai būdavo tiriami literatūrologijos, stilistikos rėmuose. Tirti asmenų diskursai ir idiolektai, retorika (Koženiauskiene 2013, Bielinis 1996). Lingvistiškai aprašytos įvairių istorinių šaltinių autorių asmeninės kalbos ypatybės (Rutkovska ir Vasiliauskienė 2015; Karaciejus 2008; Subačius 2018; 1998; 1996; kt.). Pasirodė nemažai egodokumentų publikacijų ir jų istorinių bei kalbos tyrimų (Orzeł, Pacevičius, Roszak 2013; Mastianica 2013; Griškaitė 2012; Tamošiūnaitė 2008, 2012a; Venckienė 2004 ir kt.). Vilniaus universitete neseniai apginta semiotinio pobūdžio disertacija apie Sigito Gedos poetinį idiolektą (Jevsejevas 2017). Tačiau Lietuvoje sociolingvistiniu aspektu, regis, netirtas keliakalbio idiolektas. Šiame tyrime pasirinkta asmens kalba tirti holistiškai, atskleidžiant jos funkcionavimo kontekste visumą, kartu atrandant naują egodokumentinio šaltinio aprašymo būdą.

Dvikalbystės ir kalbų kontaktų tyrimai bendrajai kalbotyrai labai svarbūs, tačiau ilgą laiką pažangą šioje srityje apsunkino kontraversiškas dvikalbystės vertinimas, dažnai susijęs su vienos gimtosios kalbos kaip asmens tapatybės šerdies suvokimu. Vyraujant „vienos valstybės – vienos kalbos“ ideologijai, atrodė, kad gimtoji kalba tegali būti viena, o dvikalbiai asmenys regėti kaip įtartini, marginalūs. Šiame tyrime stengiamasi vengti tokių nuostatų, tad keliakalbystės reiškinys tiriamas akcentuojant ne vartojamų kalbų ir jų įvairiuose lygmenyse esančių elementų skirtingumą, bet jų sąveiką ir dermę asmens sąmonėje ir diskurse.

Šis tyrimas turi istorinį matmenį – skirtingai nuo sociolingvistams įprasto betarpiško bendravimo su informantais, remtasi maždaug šimto metų senumo dokumentu. Tai riboja kai kurias tyrimo galimybes (apie tarties ypatumus sužinoma tik netiesiogiai, per grafiką ir pan.). Kita vertus, darbas su rankraščiu leido kompleksiskai tirti tiek idiolekto verbalinę, tiek ir ją papildančią grafinę informaciją (paragrafemiką, kitų raiškos priemonių panaudojimą). Kadangi atvejais nagrinėtas XX a. pr. sociolingvistiniame fone, galima šį tyrimą, ar bent kai kurias jo dalis priskirti naujos, besikuriančios disciplinos *istorinės sociolingvistikos* laukui.

Temos iširtumas. Pasirengimas tyrimui reikalavo remtis plačiu humanitarinės mokslinės literatūros spektru: nuo sociolingvistikos ir kitų kalbotyros šakų iki psichologijos, istorijos studijų. Keliakalbystės tyrimai šių laikų sociolingvistikoje labai populiarūs: teorinių ir bendrų žinių šia tema iš pasaulyje pripažintų autorių, Lenkijos ir Lietuvos tyrėjų veikalų (Weinreich, Haugen, Le Page ir Tabouret-Keller, Romaine, Grosjean, Gardner-Chloros, Muysken, Milroy, Nevalainen, Heller, Auer, Pavlenko, Gardner-Chloros, Skaffari ir Mäkilähde; Lietuvos tyrėjai – Karaliūnas, Čekmonas, Čekmonienė, Geben, Vilkienė, Liचाčiova, Birgiel). Būtent idiolekto tyrimai retesni; remtasi įžvalgomis bendro ir taikomojo pobūdžio idiolekto studijose (Oksaar, Hayмов, Evans, Coulthard, Gluszkowski). Perpratant dienoraščio žanro ypatybes pasitarnavo literatūra egodokumentikos tema (Lejeune, Hocke,

Dekker, Prior, Sairio, Eakin, Martineau, Elspass, Михеев, Griškaitė, Glinkis, Vanagaitė, Vedrickaitė, Pacevičius). Dirbant su dienoraščiu pravertė ir Okuličių ir Civinskių giminių geneologijų aprašymai, patalpinti interneto adresais www.geni.com ir www.anykstenai.lt. Dera mai VCD analizei pasitelktos lietuvių, lenkų, rusų kalbų ir kultūrų istorijų studijos (lietuvių – Jonikas, Zinkevičius, Palionis, Markevičienė, Kardelis, Pakerys, Piročkinas, Tamošiūnaitė, Venckienė; lenkų – Rutkowska, Karaś, Sawańiewska-Mochowa, Zielińska, Węgorowska, Kurzowa, rusų – Анищенко, Григорьева, Литневская, Зализняк) ir istorikų bei knygos istorikų straipsniai bei knygos (Тыла, Berenis, Žaltauskaitė, Savukynas, Sawicki, Davies, Рейтблат, Stonienė, Гинзбург, Masionienė, Kaļēba). Kalbos ir teksto dėsningumus aiškintasi remiantis semiotikų (Лютман, Semenka, Гаспаров) ir kalbininkų (Gumperz, Караулов, Николаева, Гудков, Красных, Сандомирская, Анисимова) darbais. Pasitelktos ir kalbos ir psichologijos sąsajų studijos (Burkitt, Wierzbicka, Kövesces, Pavlenko), kitų modalumų raiškos nagrinėtos remiantis Kress ir van Leuwen įžvalgomis.

VCD anksčiau praktiškai netirtas. Pasirodę keli Vidmanto Jankausko straipsniai yra biografinio pobūdžio, tyrimo metu publikuoti keli disertantės straipsniai, gvildenantys skirtingus VCD aspektus (žr. publikuotų straipsnių sąrašą), dalis tų straipsnių įžvalgų sudėta į galutinį disertacijos variantą.

Tyrimo metodologija. Pasirinktas **atvejo analizės metodas**, leidęs įvairias prieigas derinti siekiant vieno tikslo – pažinti ir apibūdinti keliakalbio asmens idiolektą ir kelių etninių kalbų ir kultūrinių pradų sąveikas jame. Pasak tyrimų metodologijų teoretiko Johno Gerringo, šis metodas taikomas, siekiant pasirinktą apibrėžtą atvejį išnagrinėti nuodugniau (Gerring 2007, 49); atvejo analizės metodą prasingiausia apibūdinti, kaip intensyvų vieno atvejo arba apriboto vienetų kiekio tyrimą, siekiant perprasti gausesnę panašių atvejų klasę. Individuali istorija neleidžia daryti plačių apibendrinimų, tačiau atvejo analizė vertinga, nes turi sinekdochos savybių: atsispyrus nuo unikalaus atvejo arba keleto tokių atvejų, galima apie bendresnius dėsnius, šio

tipo reiškinių funkcionavimą ir raidą spręsti pagrindai. Atvejo analizė nenumato apibendrinimo ir išnagrinėto atvejo įjungimo į platesnį reiškinių kontekstą; prireikus, toks gali būti vėlesnių tyrimų tikslas. Atvejo analizės tyrimas paprastai būna indukcinis: metodologiją nulemia tiriamasis objektas, o ne išankstinės tyrėjo hipotezės ar jo požiūris. Šiuo atveju taip pat medžiaga nulėmė metodikas. Dirbant su rankraštinio tekstu beveik atsisakyta kiekybinės analizės. Jos taikymas būtų įmanomas, analizuojant transkribuotą, suskaitmenintą tekstą ar sudarius VCD tekstyną. Kiekybinė analizė pasitelkta tik fragmentiškai, pvz., pristatant kalbų pasiskirstymą rankraštyje.

Tiriant kalbų paribio, kontakto situacijas pastebėta, kad kryžminis kelių metodikų taikymas leidžia geriau suvokti kalbų sąveikų pobūdį. Todėl ir šiame tyrime įvairūs metodai derinti, siekiant padaryti teksto analizę kuo išsamesne. Tikėtasi, kad vieni kitus papildę, jie leis perprasti keliakalbio individo sąmonės atspindį jo užrašytame diskurse. Derintos kokybinė analizė, diskurso analizė, multimodali diskurso analizė.

Šiame tyrime laikytasi brito istoriko Peterio Burke suformuluoto kultūros apibrėžimo: „kultūra yra bendrų prasmų, požiūrių ir vertybių ir jų simbolinių išraiškų (poelgių ir artefaktų) sistema“ (Burke 2009, *xiii*). Svarbi buvo ir Aleksėjaus Semenkos papildyta Jurijaus Lotmano kultūros samprata: tai nepaveldima atmintis, kurią išreiškia visų pirma tekstai ir greta jų funkcionuojantys redukuoti ženklai – verbaliniai, ikoniniai ir simboliniai; šie ženklai padeda daugelį kultūrai svarbių tekstų susieti į vieną sistemą (Семененко 2013, 220). VCD tekste glūdinčių kultūrų sluoksnius pasirinkta nagrinėti remiantis precedentinių reiškinių (PR) koncepcija. Suformuluota kalbininko Jurijaus Karaulovo (1987), ji tobulinta jo pasekėjų tyrimuose. PR koncepcija leidžia išskirti ir klasifikuoti šiuos koncentruotos semantikos diskurso elementus. Atkreiptas dėmesys ir į kitus VCD besikartojančius kalbos elementus (citasas, kalbėsenos klišes).

Prasmės aktualizuojamos diskurse pirmiausiai kalbos, bet taip pat ir kitokių kodų pagalba. Grafinė, vaizdinė teksto pateikimo pusė ypač svarbi sociolingvistiškai nagrinėjant tik rašytinį šalinį (Sebba 2012b,

107). Šito suvokimas leido išplėsti keliakalbystės analizę į kitas reikšmių kūrimo sistemas – muziką, vizualiuosius menus.

Disertacijos struktūra. Tyrimą sudaro trys tematinės dalys: kalbinės VCD raiškos apžvalga ir apibūdinimas, teksto kultūrinio lygmens analizė ir apibūdinimas, teksto ir tapatybės bei rašančiojo daugiakalbio refleksijų apžvalga ir apibūdinimas. Tyrimą sudaro atitinkami skyriai ir poskyriai.

Vykdamas tyrimą kilo iššūkiai, susiję su dienoraštininko vartotų kalbų ir kalbų variantų gausa, chronologine (per šešerius metus žymiai kito rašančiojo kalbų repertuaras) bei fizine VCD apimtimi (didelės apimties anksčiau beveik netirtas rankraštis). Šias problemas nutarta spręsti, tyrimo aprašymą skaidant. Atskirai aptarti kalbų lygmuo, kultūrų lygmuo ir dienoraštininko kalbos refleksijos. Disertacijos skyriai suskaidyti į poskyrius, kurių kiekviename gvildenta apibrėžta tema (atskiri dienoraštininko vartoti kalbų variantai, jų sąveikos būdai, skirtingų etninių kultūrų elementai VCD diskurse (PR) ir jų derinimo būdai, kt.). Aptarti ir neverbalinių raiškos priemonių panaudojimo atvejai, dienoraštininko palikti biografiniai, tapatybės ir keliakalbystės apmąstymai.

Kadangi tyrimas apima daug temų, kiekvieno skyriaus pradžioje pateiktas būtinas teorinis įvadas, vėliau nagrinėti aktualūs teksto pavyzdžiai. Kiekvieno poskyrio pavyzdžius stengiasi grupuoti nuo paprastesnių link sudėtingesnių elementų ir nuo lengviau klasifikuotų link tokių, kurių prigimtis nėra visiškai aiški. Siekiant padaryti tyrimo struktūrą aiškesne, kiekvieno skyriaus pabaigoje pateiktos glaustos jo išvados.

Pirmajame skyriuje apžvelgti pasaulio ir Lietuvos mokslininkų tyrimai šiam darbui aktualiomis idiolekto, keliakalbystės, istorinės sociolingvistikos temomis, kartu paryškinant šio tyrimo koncepciją ir tikslus.

Apibūdinti rankraščio sandara ir turinys, remiantis VCD ir kitais šaltiniais konstruotas dienoraštininko sociolingvistinis portretas. Biografinės žinios būtinos, siekiant suvokti asmens kalbos savitumą

formavimosi aplinkybes. Dienoraštininkas užaugo gausios šeimos ir giminės apsuptyje, prieš akis turėdamas daug vertingų ir drąsių aktyvaus gyvenimo konstravimo pavyzdžių, giminių veiklos politinėje, ekonominėje, žmogaus teisių ir švietimo, mokslo, kūrybos baruose. Šeimoje kultivuota knygų ir skaitymo kultūra be abejo turėjo įtakos jo kalbos, idiolekto, idiostiliaus vystymuisi, psichologinei ir intelekto brandai, meninio skonio lavėjimui. Apžvelgti išlikę gausūs duomenys apie dienoraštininko skaitymo patirtis (liudijimai VCD ir jo kelių metų skaitinių sąrašas), jo meninius interesus. Gausus skaitymas paakino VC kūrybos aspiracijas. Jo rašyti eilėraščiai ir kelios publikacijos spaudoje be abejo neprilygo jo, paties manymu, svarbiausiajam kūrinii, dienoraščiui. Daug citatų byloja apie tai, kad šio teksto tolimesnis likimas ir būsimas skaitytojas rūpėjo VC.

Antrasis skyrius. Aprašant daugiakalbystės atvejus dera pirmiau apibūdinti jos komponentus (tą rekomenduoja, pvz., Birgiel 2002, 26). Todėl atskiruose poskyriuose įvertintos dienoraštininko atskirų kalbų (lenkų, rusų, lietuvių ir kt.) ir jų variantų kompetencijos ir numanoma mokymosi chronologija. Šalia etninių kalbų galima išskirti ir žinomus dienoraštininkui sociolektus: tai savotiškas Lietuvos lenkų bajorų kalbos variantas ir rytų aukštaičių anykštėnų patarmės variantas.

Vertinant VCD lenkų kalbos visumą, pastebima, kad jai būdingesni ne regionalizmai, o šnekamosios kalbos registro elementai, įvairūs kalbų kaitos atvejai ir okazionalūs (individualūs) skoliniai. Nenuosekli rašyba parodo, kad šios kalbos dienoraštininkas nesimokė formaliai.

Rusų kalba VCD rašyta palyginti nedaug. Galbūt dėl to, kad būdamas Rusijoje dienoraštininkas turėjo daugiau galimybių bendrauti ir atitinkamai rečiau grėždavosi į dienoraštį. Rusų kalbos fragmentai dažniausiai matomi laiškuose. Kitos rusų kalbos apraiškos – tai dažniau lekšemos, įterpiamos kitakalbiame kontekste; citatos, asmenvardžiai (politikų, rašytojų pavardės), terminai, speciali leksika, kurios atitikmenų rašantysis nežinojo, negalėjo greitai prisiminti, o gal nematė reikalo dubliuoti kita kalba, priežodžiai. Rusų kalba rašė taisyklingai, juk Rusijoje realinę mokyklą baigė gerais pažymiais. VCD pastebimos rusų k. rašybos variacijos: tradicinę rašybą taikė rašydamas oficialius

raštus, modernesnę, supaprastintą rašybą vartojo rašydamas bendraamžiui klasės draugui, abi sistemas galėjo derinti tekste sau skirtame tekste ir laiškuose močiutei.

Nors lietuvių bk standartizavimo procesas prasidėjo gerokai prieš rašant VCD, tačiau ortografijos normos vis dar klostėsi. Skirtingi laikraščiai turėjo savas rašybos nuostatas, o ir individuali rašyba nebuvo pastovi. Civinskiui lietuvių kalbos reikėjo, nes jautėsi lietuviu, ateitį siedamas su gyvenimu ir darbu Lietuvoje, norėjo pilnaverčiai bendrauti su kraštiečiais; galbūt jį veikė ir giminių pavyzdys. Lietuvių kalba pirmiausiai ateina į VCD atskiromis leksemomis, tai savotiška idiolekto „releksifikacija“. Pastebėta, kad kalbų releksifikacija yra sąlygojama ne komunikacijos, o greičiau identifikacijos pokyčių (Wexler 2006, 747). Pradėjusio rašyti lietuviškai VC tekste matoma daug tarminių elementų: vokalizmo savitumai, protezės, epentezės atvejai, redukuoti nekirčiuotieji balsiai, sutrauktos žodžių formos, ypatingi linksnių derinimai, dažni iliatyvo, dviskaitos atvejai. Lavindamas kalbą ir bendraudamas su pažįstamais iš įvairių Lietuvos regionų, VC pamažu perėjo prie kalbos varianto, artimesnio lietuvių bk. 1909–10 užrašuose lietuvių kalbos nuošimtis didesnis. Sykiu šie vėlyvieji VCD tomai pasižymi mažesne disciplina, rečiau pažymimos datos, menkliau rūpinamasi pasakojimo suprantamumu.

Gyvas bendravimas su bendraamžiais lietuvaiciais praturtino VC vaizdingų posakių žodyną. Tikras rašybos lūžis įvyko kiek pasimokius Dorpate (dabartinis Tartu). Tartu aplinka buvo palanki kalbų, taip pat ir lituanistikos studijoms (lituanistika dėstyta universitete); nenurodydamas detalių, VC užrašė Tartu lankęs lietuvių kalbos paskaitas. Mokėsis ne universitete, o Veterinarijos institute, VC kalbos įgūdžius lavino ir kitaip: įstojęs į Lietuvių Dorpato Studentų Draugiją tapo draugijos sekretoriumi, taip tobulino rašybą, turėjo lavinti tartį, ruošdamasis deklamuoti lietuviškas eiles studentų vakaruose. VC besimokant kalbos pasyviai (klausantis, skaitant) ir aktyviai (mokantis iš gramatikų ir konsultuojantis su draugais), jo rašymo įgūdžiai tobulėjo ir artėjo prie bk normų.

Didžioji dienoraščio dalis parašyta lenkų k., antra pagal dažnumą – lietuvių k., po to rusų k. Be jų VCD yra vokiečių ir prancūzų k.

fragmentų, lotynų, latvių ir jidiš kalbų elementų. Išvardintų kalbų vienetai galėjo būti derinami ne tik viename puslapyje, tačiau ir viename sakinyje, kartais ir vieno žodžio ribose. Pastebėti kai kurie VCD grafikos ypatumai, susiję su kodų kaita. Grafiniai elementai galėjo migruoti iš vienos kalbos į kitą: pavyzdžiui brūkšneliai, žymimi virš kai kurių rusų kalbos rašytinių raidžių galėjo pereiti į lietuvių kalbą; kirilica galėjo būti užrašytos lenkų k. leksemos (ir atvirkščiai), grafikos pakeitimas ne visuomet būdavo sinchronizuotas su diskurso kalbos pakeitimu. Vokiečių kalbos daiktavardžiai VCD rašyti iš mažosios raidės, kas neatitinka kalbos normos, rašydamas vokiškai VC vartojo papildomus grafinius elementus (Ū). Pastebėta, kad kodų kaita, kitakalbių skolinių įterpimas ankstesniais VCD rašymo metais žymėtas (kabutėmis, apostrofais, kita grafika) kruopščiau, vėliau skolinių rašyba liberalėjo.

Apžvelgus VC kiekvienos kalbos gebėjimus, pereita prie kalbų derinimo būdų ir atvejų. Vengiant pasikartojimų jie grupuoti, vadovaujantis ne kalbų deriniais, o formaliaisiais kodų kaitos kriterijais, skiriant įterpinius, tikrąją kodų kaitą, darniąją raišką ir kt. (Muysken, Romaine). Pabandyta rasti VCD būdingesnius kodų kaitos atvejus. Pavyzdžiai įrodo ypatingą dienoraštininko jautrumą skambančiai šnekai bei jo kūrybiškumą kuriant kalbos (kalbų) žaismės atvejus. Bandant paaiškinti atvejus, kai kodų kaita, regis, vartota tikslingai, nuodugniau nagrinėtos galimos emocijų įvardijimo keliomis kalbomis priežastys. Pastebėjus VC būdingą pinigų įvardijimo įvairiomis kalbomis strategijas, atsirado ir poskyris *pinigai*.

Šalia keliakalbiams būdingos interferencijos apraiškų pastebėta ir sąmoninga, į estetinius ir stiliaus tikslus orientuota kodų kaita. Rašant apie dvikalbystę ir kodų kaitą, teko versti lietuvių kalbotyroje, regis, aprobuotų analogų dar neturinčius anglakalbiuose moksliniuose straipsniuose sutiktus terminus. Tai darbiniai vertiniai „darnioji raiška“ (*congruent lexicalisation*) ir „okazionalūs skoliniai“ (*nonce borrowings*). Analizuojant rašytinį daugiakalbį tekstą sukurtas naujas terminas „kalbų montažas“; turimas omenyje sąmoningas skirtingos kilmės elementų sugretinimas žaidimo, išraiškos, tikslinimo ir kt. intencijomis; jis gali ir neatitikti pokalbio kodų kaitai įprastų formaliųjų

kriterijų, ar neatlikti jos funkcijų. Remiantis pavyzdžiais nustatyta, kad galimos kodų kaitą VCD tekste lėmusios priežastys buvo: emfazės, tikslinimo, ironijos, kalbos žaismės, eufemistinė ir asociatyvi.

Trečiajame skyriuje, pasirėmus Burke ir Lotmano kultūros, kaip tam tikros sociumui aktualių tekstų visumos apibrėžimais, analizuotas VCD esančios nuorodos į dienoraštininkui reikšmingus tekstus. Pripažindamos sąlygomis prie aukštosios kultūros Lenkijos ir Lietuvos bajorija lietėsi pirmiausiai per skaitymą. Todėl literatūros kūrinių, rašytojų minėjimas ir vertinimas, citatos ir aliuizijos VCD yra itin dažnos. Pristačius precedentinių reiškinių (PR) sąvoką, išvardinti dienoraštininko pamėgti PR. Parodyta, koku būdu keliakalbio individo diskurse gali būti jungiami skirtingų kilmės PR. Tai novatoriškas požiūris, nes PR įprasta tirti vienos kurios etninės kultūros rėmuose.

VCD PR ir citatos galėjo būti vartojami sau ir aplinkai apibūdinti. Šalia visuotinių ir etninių PR buvo vartojami mažesniems sociumams (moksleivių, studentų, lokalūs) aktualūs bei asmeniniai PR. Atrodo, kad būtent rašytinio teksto atveju pasitvirtina asmeninių (autoprecedentinių) reiškinių išskyrimo pagrindumas (to reiškinio egzistavimu abejoja, pvz., Viktorija Krasnych). Atkreiptas dėmesys ir į VC būdingą polinkį gausiai cituoti ir kūrybiškai perdirbti PR: įvairių kilmės PR sugretinimas leido jam kurti netikėtus prasminius efektus.

VCD artumą šnekamajam stiliui rodo tekste gausūs leksemų su trumpinimai, kalbos klišės, specifinė šnekamojo stiliaus sintaksė, ekspresyvumas, estetiniai pakartojimai.

Kalbos tyrimą papildančiame **ketvirtajame skyriuje** nagrinėjama VCD būdinga grafinė raiška, paragrafemika (pabraukimai, šriftų kaita, skyrybos inovacijos, kita). Idiolektų tyrėjai pabrėžia, kad šį reiškinį dera nagrinėti visaapimančiai, žvelgiant ne tik į kalbą, bet ir į paralingvistinius informacijos perteikimo būdus, todėl į tyrimą nuspręsta įtraukti ir VCD paragrafemiką bei dienoraštyje minimus svarbius dienoraštininko aplinkos vizualius ir garsinius tekstus.

Atkreiptas dėmesys į dar vieną VC kūrybiškumo apraišką – slaptojo rašto sukūrimą. Slaptojo rašto taikymas (ir įvykdyta radikali savicenzū-

ravimo praktika) tarsi įrodo, kad visa likusi *Dienoraščio* dalis yra nebe juodraštis, o skirtas viešumui, paruoštas skaitytojo percepcijai kūrinys. Kitas svarbus reiškinys: šalia įprastos skyrybos VC bandė taikyti autorinius skyrybos ženklus, kurie nurodytų teksto fragmentų parašymo nutolimą laike (trumpesnes ar ilgesnes pauzes tarp rašymo). Įdomu sugretinti šią inovaciją su šiuolaikinio elektroninio susirašinėjimo bruožais (chat'ų simboliai, struktūruojantys pasisakymų eiliškumą).

Aptarta VCD ikonografija, atvirlaiškiai ir fotografija. Nuotraukose ne tik atspindėti dienoraštininko artimieji ir aplinka; jose kitu kanalu vizualiai užfiksuoti ir pabrėžti jam aktualūs PR. Pateiktos ir VCD citatos, liudijančios dienoraštininko siekį išnaudoti papildomus (neverbalinius) reikšmių kūrimo būdus, kurie leistų sustiprinti teksto poveikumą ir plėsti idiolekto raiškos priemonių rezervą: jo bandymai tekste „koduoti“ populiarių melodijų ritmą.

Penktajame skyriuje apžvelgti socialiniai ir psichologiniai VC keliakalbystės aspektai. Betiriant VCD nuspręsta, kad šios refleksijos yra ne mažiau vertingos, nei faktinės, tyrėjui pastebimos kalbų elementų sąveikos jo diskurse (skyrius 2), todėl į jas atsižvelgta skyriuje 5. Parinkti kalbos refleksijos ir autokorekcijos atvejai, keliakalbio liudijimai apie komunikuojant patirtus sunkumus, savitą tapatybės suvokimą. Pastebėta, kad VC kalbinio sąmoningumo gebėjimai buvo itin išvystyti. Jis sugebėjo klausytis ne tik aplinkoje plintančių pranešimų, bet išgirsti ir jų kodą: komentavo ir vertino išgirstus posakius, žymėdavo savo ir aplinkinių padarytas kalbos klaidas, užsirašydavo sužinotus kalbos faktus, pasisakydavo skaitomų vertimų kokybės tema.

Nesiekiant išsamumo, bandyta paanalizuoti ir VCD diskurse pastebimus kalbos konceptus. Aptarus kai kurių konceptų apraiškas VCD tekste, ilgėliau nagrinėti rusų kultūrai reikšmingi konceptai *fatalizmas* ir *пошлость* (paniek., „banalumas“, „lėkštumas“) (Зализняк, Левонтина, Шмелев 2005), su pastaruoju susijęs, galbūt individualus konceptas *поддѣлка* („dirbtinumas“), lietuvių kultūros konceptas *prasmingumas*. Šie keli konceptai pasirinkti, nes jų liudijimų VCD tekste aptikta daugiau.

Remiantis konstruojamos asmens tapatybės samprata ir sociologo Ervingo Goffmano tapatybės koncepcija, VCD užfiksuotas keliakalbis idiolektas apibūdintas, kaip aktyviai konstruotos asmens tapatybės išraiškos dalis. Keliakalbystė ir VCD puslapiuose atspindėti judėjimo nuo vienos link kitos dominuojančios kalbos etapai gali būti regimi kaip vienas iš daugelio panašių kalbos ir tapatybės pasirinkimo atvejų XX a. pr. Lietuvos teritorijoje. Prisiminus Le Page ir Tabouret Kellerio pasiūlyta kalbinių visuomenių skirstymą į difuzines ir fokusuotas (pagal kalbinio elgesio normų griežtumą), galima teigti, kad VC šeimos pasaulis buvo „fokusuotas“ (skoliniai griežtai išskiriami, rašoma beveik išimtinai lenkų kalba), o vėlesnis daugiakalbių studentų bendravimo ratas yra greičiau „difuzinė“ visuomenė. Perėjus iš vieno sociumo į kitą, atitinkamai keitėsi ir VC nuostatos kalbų atibojimo, grynumo atžvilgiu, atitinkamai keitėsi ir jo idiolektas. VCD iliustruoja lūžio ir paribio asmens kalbinį elgesį ir žavi jo puslapiuose įrašytos asmenybės kūrybiškumu. Žvelgiant *post factum*, VC pasirinkimai atrodo apgalvoti ir logiški. Tačiau daugelis VCD citatų įrodo koks nelengvas ir ne savaimė suprantamas buvo tas kelias. Unikalus gyvenimo liudijimas, VCD yra taip pat ir dažnai skaudaus tapatybės rinkimosi pavyzdys.

Šeštajame skyriuje apibendrinti viso tyrimo stebėjimai, parodytos jų sąsajos ir tirtų reiškinių poveikis dienoraštininko idiolekto formavimuisi. Padarytos išvados dėl išsikeltų ginamųjų teiginių pagrįstumo (visi jie tyrimo metu buvo patvirtinti), nubrėžtos gairės galimiems tolimesniems VCD tyrimams, parodyta šio tyrimo svarba keliakalbystės tyrimams Lietuvoje. Disertaciją papildė priedai, kuriuose pateikiami įvairiakalbiai VCD fragmentai ir šiandien mažiau žinomi VCD minėti tekstai.

Išvados. Šiame darbe pirmiausiai aprašyti pasirinkto daugiakalbystės atvejo sudėtinės dalis (etninės kalbos). Tai atlikus, apžvelgtos dis-kurse aptiktos (dienoraštininko neįsisąmonintos) kalbų interferencijos ir (sąmoningos) kalbų žaismės apraiškos. Kalbinių reiškinių aprašymas papildytas kultūros/ų elementų (PR) sąveikų analizės bandymu.

Kalbant apie kalbų derinimą keliakalbio asmens diskurse, skiriami riktai, klaidos (kalbų interferencijos apraiškos) ir tikslinga kodų kaita (kalbų montažai). Žvelgiant į grafikos kaitą VCD, kartais sunku nu-
statyti, kuris tai atvejis. Kartais alfabeto perjungimo nesinchroniškumas su kodo perjungimu atrodo tarsi mechaninis „vėlavimas“ (galbūt rankos atliekamas darbas iš inercijos tęsiamas minčiai jau pakeitus kryptį). Kartais toks užrašymas panašus į ironijos manifestaciją (atsitolinimas nuo ištarnos per jos „sukeistintą“ formą) (остранение, pagal Šklovskį).

VCD tekstas liudija ypatingą VC dėmesį aplinkos muzikiniams ir nemuzikiniams garsams. Daug kur kitur dažniausiai pažymimi būtent garsiniai įspūdžiai. Galbūt toks audialinis pasaulio suvokimas siejasi su ypatingu dienoraštininko dėmesiu skambančiai aplinkoje kalbai: VC apskritai daug cituodavo, o cituodamas dažniausiai nekeisdavo kalbos skambesio. Galima spėti, kad nepaisant to, kad dienoraštininkas daug skaitė, žodžių grafinio vaizdo nebuvo įsiminęs, dažnai rašydavo „iš klausos“, tad rašysena turi fonetinės rašybos bruožų. Tam tikriems garsams žymėti galėjo pramaišiuvi vartoti įvairias grafemas ar digrafus, vieno žodžio rašybą kaitaliodamas kartais net tame pačiame puslapyje.

Keliakalbio idiolektas yra asmens kalbinės bei sociokultūrinės kompetencijų atspindys, o ilgą laiką rašytuose ir sau pačiam adresuotuose keliakalbio tekstuose aptinkami tų kompetencijų formavimosi etapai ir lygiai. Disertacijoje ištirtame dienoraštyje užfiksuota (bet galima manyti, esanti ir kituose panašiuose egodokumentuose) kalbinė refleksija leidžia aiškiau suprasti rašytinės keliakalbystės fenomeną: ji parodo brandaus keliakalbio asmens siekį ir gebėjimą/negebėjimą kuo tiksliau savo užrašuose suformuluoti, perfrazuoti, perteikti, įvertinti, permąstyti girdimą ir matomą gyvenimą. Būtent tas siekis ir net kelių kalbų verbalinių resursų netobulo įvaldymo jausmas gali lemti teksto praplėtimą paraverbaliųjų ir neverbaliųjų priemonių pagalba svarbą jo autoriui.

Dienoraščio diskursas interpretuotas kaip tapatybės manifestacija ir asmenybės arba socialinio vaidmens (remiantis Ervingo Goffmano

teorija) konstravimo ar savo įvaizdžio kūrimo (Steveno Greenblatto *self-fashioning*) laukas. Kultūros elementai analizuoti pasitelkus Maskvos lingvistų (J. Karaulovo, D. Gudkovo, V. Krasnych) pasiūlytą precedentinių fenomenų teoriją. Tyrime laikytasi rekomendacijos keliakalbystę ar kalbų paribio situaciją gvildenančioje studijoje taikyti keletą metodų, neapsiriboti vienu požiūriu. Todėl atskiruose skyriuose nagrinėti skirtingi problemos aspektai. Šių stebėjimų visuma suteikė galimybę geriau pažinti daugiakalbio asmens idiolekto raidą ir sandarą.

LIST OF THE PUBLICATIONS ON THE SUBJECT OF DISSERTATION

Girininkaitė, Veronika, 2018. Knygos kultūros apraiškos V. Civinskio Dienoraštyje (1904–1910), in *Bibliotheca Litwana V: Egodokumentika Aukštaitijos knygos kultūros kontekste*. Ed. G. Astrauskienė, A. Pacevičius. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, konferencijos straipsnių rinkinys [conference held at Panevėžys county public library of G. Petkevičaitė-Bitė, 2017 03 22]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 107–134, ISBN 978-609-459-916-3, ISSN 2424-3477. Prieiga internete (2019 08 23): <http://www.zurnalai.vu.lt/Bibliotheca-Lituana/article/view/12149/10731>

Girininkaitė, Veronika, 2017. Emocijų verbalizavimas keliakalbio diskurse. Atvejo analizė: Vytauto Civinskio Dienoraštis (1904–1910), in *Taikomoji kalbotyra*, tomas 9, 2017, p. 134–148, ISSN 2029-8935. Prieiga internete (2019 08 23): <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/145/106>

Girininkaitė, Veronika, 2017a. Lietuvių kalbos mokymasis XX a. pradžioje. Liudijimai Vytauto Civinskio Dienoraštyje (1904–1910), in *Žmogus ir žodis*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, t. 19 Nr. 1, p. 38–49, eISSN 1822-7805. Prieiga internete (2019 08 23): <http://www.zmogusirzodis.leu.lt/index.php/zmogusirzodis/article/view/176/170>

Girininkaitė, Veronika, 2017b. Laikraštis *Litwa* prenumeratoriaus akimis, in *Archivum Lithuanicum* 19, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, p. 381–386, ISSN 1392-737X. Prieiga (2019 08 23): <http://talpykla.istorija.lt/bitstream/handle/99999/4615/21%20Archivum%20lithuanicum%2019%202017%20V.%20Girininkait%20c4%97.%20Laikra%20c5%a1tis%20Litwa%20prenumeratoriaus%20akimis%20c%20p.%20381-386.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Girininkaitė, Veronika, 2016. Витаутас Цивинскис [Vytautas Civinskis] и его Дневник (1903–1910). Многоязычие и осмысление личной биографии через прецедентные феномены разных куль-

typ, in *Tekst jako kultura, kultura jako tekst*, Tom III, pod redakcją Zoi Nowożenowej i Tatjany Kananowicz. Gdańsk: Wydawnictwo uniwersytetu Gdańskiego, p. 15–26. ISBN 978-83-7865-488-9.

Girininkaitė, Veronika, 2015. Vytauto Civinskio (1887–1910) tapatybių apraiškos jo *Dienoraščio* (1903–1910) kelionių aprašymuose, in *Kelionių aprašymai kaip egodokumentinis paveldas*. Ed. G. Astauskienė, A. Pacevičius, T. Petreikis. Panevėžys: Panevėžio apskrities viešoji Gabrielės Petkevičaitės-Bitės biblioteka, p. 64–99, ISBN 978-9955-659-69-3. Prieiga internete (2019 08 23): <https://www.pavb.lt/wp-content/uploads/2019/08/Kelioni%C5%B3-apra%C5%A1ymai-kaip-egodokumentinis-paveldas.pdf>

Girininkaitė, Veronika, 2014. Vytautas Civinskis *Dienoraštyje* (1904–1910) apie Panevėžio kraštą, in *Panevėžio kraštas ir žmonės amžininkų atsiminimuose*. Ed. M. Mašalienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities viešoji Gabrielės Petkevičaitės-Bitės biblioteka, [conference held at Panevėžys county public library of G. Petkevičaitė-Bitė, 2013 10 16], p. 118–136. ISBN 978-9955-659-60-0. Prieiga internete (2019 08 23): <https://www.pavb.lt/wp-content/uploads/2019/08/Panev%C4%97%C5%BEio-kra%C5%A1tas-ir-%C5%BEmon%C4%97s-am%C5%BEinink%C5%B3-atstiminimuose.pdf>

LIST OF THE PRESENTATIONS ON THE SUBJECT OF DISSERTATION

Co author: Almonaitienė, Junona S., Girininkaitė, Veronika. Epistemological function of code-switching in a multilingual text: The case of the student Vytautas Civinskis' multilingual Diaries. Paper presented in an international conference of the European Society for the History of the Human Sciences [at Central European University in Budapest (Hungary), 2019 07 3–4]. Summary of the paper published p. 17–19, access (2019 08 23): <http://www.esohs.eu/wordpress-3.3.1/wordpress/wp-content/uploads/2019/06/ESHHSBudapest2019-abstracts.pdf>

Girininkaitė, V. Lietuvių kalbos mokymosi galimybės XX a. pr. Atvejo analizė: Vytautas Civinskis. Paper presented in an international conference „Filologijos tyrinėjimų laukas ir problemos“, at Lithuanian Educology university, Department of Lithuanistics [2016 11 24].

Girininkaitė, V. Keliakalbio emocijų verbalizavimas. Vytauto Civinskio (1887–1910) dienoraščio diskurso analizė. Paper presented in an united international conference „Kalbos ir žmonės: įvairovė ir darna“ of LITAKA (Lithuanian Association of Applied Linguistics) and Vilnius university [2016 09 28–30].

Girininkaitė, V. Emocijas reiškianti leksika Vytauto Civinskio *Dienoraštyje*. Paper presented in an international conference „Žmogus kalbos erdvėje“, at Vilnius university Department of Humanities in Kaunas [2016 05 20–21].

Girininkaitė, V. Прецедентные феномены в дневнике Витольда Цивинского (Vytautas Civinskis). Paper presented in an international conference „Tekst jako kultura, kultura jako tekst“, at Gdańsk university in Gdańsk, Poland [2014 10 20–21].

APIE AUTOREŲ

Veronika Girininkaitė gimė 1980 m. Irkutske (Rusijoje). Vilniaus universiteto Filologijos fakultete 2003 m. įgijo rusų filologijos bakalauro *cum laude*, o 2005 m. – slavų kalbotyros magistro *magna cum laude* diplomą. Nuo 2005 m. gegužės dirba Vilniaus universiteto bibliotekoje, nuo 2006 m. lapkričio – šios bibliotekos Rankraščių skyriuje, kur aprašo rankraštinius dokumentus, juos kataloguoja, rengia parodas, dalyvauja konferencijose ir rašo straipsnius. 2014 m. dalyvavo HiSoN (Historical Sociolinguistics Network) vasaros mokykloje Leideno universitete (Nyderlandai).

El. paštas: veronika.girininkaite@mb.vu.lt

ABOUT THE AUTHOR

Veronika Girininkaitė acquired her BA degree (*cum laude*) in Russian Philology from the Faculty of Philology, Vilnius University in 2003 and she obtained her MA degree (*magna cum laude*) in Slavic Philology from Vilnius University in 2005. She has worked at the Vilnius University Library since May 2005. Since November 2006 she has worked at the Manuscripts Department of this Library where she describes manuscripts, places their entries into an electronic catalogue, arranges exhibitions, participates in scientific conferences and writes articles. In 2014 Veronika Girininkaitė participated in the summer school of HiSoN (Historical Sociolinguistics Network) in Leiden, the Netherlands.

Email: veronika.girininkaite@mb.vu.lt

Vilnius University Publishing House
9 Saulėtekio Av., Building III, LT-01513 Vilnius
Email: info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Print run 50 copies